

KAZA SİGORTALARI

Saban KAYIHAN¹

Özcan GÜNERGÖK²

ÖZ

Sigorta sözleşmeleri ihtiyacın karşılanması kriterine göre zarar ve meblağ (can) sigortaları olmak üzere ikiye ayrılır. Kaza sigortaları, hayat sigortaları, hastalık ve sağlık sigortaları ile birlikte meblağ sigortaları üst başlığı altında yer alır. Kaza sigortalarında riziko gerçekleştiği takdirde sigortacı sigorta poliçesinde kararlaştırılan tutarı sigorta ettirene/sigortalıya veya lehdara ödeme borcu altında olur. Bununla birlikte kaza sigortalarında zarar sigortalarının hükümlerinin de uygulanması gündeme gelebilir. Örneğin kazaya bağlı hastane, doktor, ilaç masrafları gibi giderlerin karşılanması zarar sigortaları kapsamında sayılır ve sigorta tazminatı buna göre ödenir.

Çalışmamızda kaza sigortalarının insan hayatı için önemini belirtip, kaza teriminin tanımını yaptıktan sonra, kaza sigortalarının sigorta sözleşmelerinin tasnifindeki yerini, unsurlarını, türlerini ele alıp, kaza sigortası sözleşmelerinden kaynaklanan taleplere ilişkin zamanaşımı düzenlemesini incelemeyi amaçladık.

Anahtar Kelimeler: Kaza, kaza sigortası, meblağ sigortası, zarar sigortası, sigorta menfaati, riziko, sigorta bedeli, maluliyet, işgöremezlik, prim

ACCIDENT INSURANCES

ABSTRACT

Insurance contracts are divided into two parts as; loss and amount insurance according to the criteria of supplying the need. Accident Insurance, life Insurance, disease and health insurance are the scope of the Insurance heading. In case of accident insurance risk occurs, the insurer is under the obligation to pay the amount agreed in the insurance policy to the insured or beneficiary. However, the application of the provisions of loss insurance in accident insurance may also be on the agenda. For example, covering expenses such as hospital, doctor and medicine related to the accident is considered within the scope of loss insurance and the insurance compensation is paid accordingly.

¹ Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, (ORCID: 0000-0003-3778-0250), saban.kayihan@medeniyet.edu.tr

² Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, gunergok@gmail.com, (ORCID: 0000-0003-2604-3765)

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 26.05.2020

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 02.06.2020

In our essay we aimed to examine the statute of prescription for claims arising from accident insurance contracts by addressing the place, elements and types of the accident insurance in the classification of insurance contracts after defining the importance of accident insurance for human life.

Keywords: *Accident, accident insurance, amount insurance, loss insurance, risk, insurance interest, insurance price, disability, incapacity, premium.*

GİRİŞ

Sigorta sözleşmesi, hukuki niteliği itibariyle tam iki tarafa borç yükleyen (*sinallagmatik*) sözleşmelerdendir ve bu sözleşmede³, sigorta ettirenin asıl borcu prim ödemek; sigortacının ise bunun karşılığında sözleşme süresince sigorta himayesini üzerine almak (taşımak) olarak belirir⁴. 6102 sayılı yürürlükteki TTK.'da sigorta sözleşmeleri sigorta konusu menfaate göre, zarar sigortaları (m.1453 – 1486) ve can sigortaları (m. 1487 – 1520) olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır.

Öğretide aynı sigortaların başka bakış açılarıyla tasnife tabi tutulduklarını da görmekteyiz. Nitekim, rizikonun konusuna göre yapılan ayrımda sigorta sözleşmeleri öğretilde *malvarlığı sigortaları* ve *şahısvarlığı (can) sigortaları* olmak üzere temelde ikiye ayrılarak incelenmektedir. Riziko konusunu malvarlığı kıymetlerinin oluşturduğu sigortalar *mal sigortaları*; insan hayatına yönelik rizikoları güvence altına alan sigortalar ise *can sigortaları* olarak isimlendirilir⁵.

Sigorta ettirenin uğradığı zararları karşılamak üzere yapılan mal sigortalarına ihtiyacın karşılanması kriterine göre yapılan ayrımda "*zarar veya tazminat sigortaları*" adı verilirken, şahısvarlığı yani can sigortaları ise meblağ sigortaları olarak adlandırılmaktadır⁶. Bu kriter gereği zarar sigortaları da kendi içinde *aktif sigortaları* ve *pasif sigortaları* olarak ikiye ayrılır⁷. Görüldüğü üzere sigorta sözleşmeleri çeşitli bakımlardan ayrıma tabi tutulmaktadır. Bize göre en sistemli ayırım *Kender*'in yapmış olduğu ihtiyacın karşılanması kriterine göre yapılan ayırmadır⁸.

³ Bu konudaki tartışmalar için bkz. KAYIHAN, Şaban, **Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 33 vd.

⁴ Fazlası için bkz. KAYIHAN, Şaban / GÜNERGÖK, Özcan, **Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri**, 5. Baskı, Umuttepe Yayınları, İstanbul, 2020, s. 97 vd.

⁵ KAYIHAN / GÜNERGÖK, s.43-44; KENDER, Rayegan, **Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku**, Güncelleştirilmiş 14. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s.208; ÇEKER, Mustafa, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku**, 10. Baskı, Karahan Kitabevi, Adana, 2014, s. 17.

⁶ KENDER, s. 208; ÇEKER, s. 19; GÜVEL, Enver Alper / GÜVEL, Afıtap Öndaş, **Sigortacılık**, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 120 vd. Ayrıca bkz. BOZER, Ali, **Sigorta Hukuku, Genel Hükümler - Bazı Sigorta Türleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 43 vd.

⁷ GÜVEL / GÜVEL, s. 121.

⁸ KENDER, s. 208.

Bütün bu ayrımları yeri geldikçe *kaza sigortaları* olarak belirlediğimiz konumuz çerçevesinde el aldık. Çalışma konumuzu sade ve sistematik olarak dört paragraf etrafında topladık. Giriş kısmından sonra birinci paragrafta kaza sigortalarının önemini ve hukuki niteliğini, ikinci paragrafta tanımını ve unsurlarını, üçüncü paragrafta ise türlerini inceledik. Dördüncü paragrafta kaza sigortaları hususunda TTK.'nın sigorta sözleşmesinden doğan alacaklar hakkında öngördüğü genel zamanaşımı süresini düzenleyen 1420. maddesini kaza sigortalarına uyarladık ve çalışmamızı sonuç kısmı ile nihayete erdirdik.

§ I. Kaza Sigortasının Önemi ve Sigorta Sözleşmesinin Ayırımında Yerinin Belirlenmesi

Sosyal hayatın, yaşamın, hukukun ve ekonominin odağında insanın bulunduğu temel bir gerçekliktir. İnsan doğumundan itibaren yaşamı boyunca sayılamayacak, öngörülemeyecek rizikolarla karşı karşıya yaşar. Kaza sigortası düşüncesi insan yaşamı ile doğrudan ilgilidir. Nitekim kaza sigortasıyla kişinin bir kaza sonucunda yüz yüze kalacağı ekonomik sarsıntıların güvence altına alınması amaçlanır⁹. Öyle ki bir kişi ekonomik yaşamını kişisel yetenekleri ile sürdürüyorsa beklenmedik bir kaza sonucunda yeteneklerini kullanamaması ihtimali onun için ekonomik açıdan bir yıkım olur. Örneğin bir futbolcunun, basketbolcunun ayaklarının sakatlanması, bir piyanistin, bağlama ustasının, gitaristin ellerinin kopması, bir şarkıcı veya sunucunun ses tellerinin hasar görmesi, bir marangozun, ressamın, heykeltıraşın ellerini kullanamayacak şekilde sakatlanması insan hayatına yönelik rizikolardan sadece bir kaçıdır. Bir başka taraftan, her hangi bir kişi de elbette bir kaza sonucu geçici veya sürekli çalışmayacak bir duruma düşebilir. İşte bu gibi ihtimaller için zamanında yapılmış bir kaza sigortası kişinin zor duruma düşmesi durumunda onun yardımına koşan önemli bir hukuki kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaza sigortaları, sigorta sözleşmelerinin ihtiyacın karşılanması kriterine göre yapılan ayırımında soyut, yani meblağ sigortaları içinde yer almaktadır. Meblağ sigortaları insan hayatı ile ilgili rizikoları teminat altına aldığı için can sigortaları olarak da anılmaktadırlar. Nitekim meblağ sigortaları, can sigortaları üst başlığı altında TTK.'da zarar sigortalarından hemen sonra düzenlenmiştir¹⁰. TTK.'da düzenlenmiş *meblağ (can) sigortaları* türleri ve düzenlendikleri hükümler şu şekildedir:

- *Hayat sigortaları*, (TTK. m. 1487 – 1506).
- *Kaza sigortaları*, (TTK. m. 1507 – 1510).
- *Hastalık ve sağlık sigortaları*, (TTK. m. 1511- 1520).

⁹ BOZER, Ali, **Sigorta Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1981, s. 261.

¹⁰ KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 35.

Görüldüğü üzere kaza sigortaları meblağ (can) sigortalarının alt türüdür. Kaza sigortaları, hayat sigortasının özel bir uygulama şekli olarak karşımıza çıkar. Zira bu sigortada ölüm halinde de belli bir teminat verilmektedir. Ancak bu ölümün kaza ve buna bağlı hastalık sonucu gerçekleşmesi gerekir. Ayrıca hayat sigortasından farklı olarak kaza sigortası ile malüliyet (engellilik) hali için de teminat verilmektedir. Bu noktada hayat sigortasına ilişkin bazı maddeler kaza sigortasına doğrudan doğruya, bazı maddeleri ise her iki sigortanın da meblağ sigortası olması niteliğinde olmasından ötürü kıyas yoluyla uygulanır¹¹.

Kaza sigortaları, esasen sigorta ettirenin/sigortalının bedeninde kaza ve buna bağlı hastalık sebebiyle meydana gelen arızı durumların giderilmesi için yapılacak ameliyat, tedavi ve bakım masraflarının karşılanması veya çalışma gücünü kaybetme ihtimaline karşılık kendisinin ve yakınlarının güvence altına alınması amaçlarıyla akdedilmektedir¹². Yasal düzenlemeler gereği kazaya karşı sigorta, sigorta ettirenin veya üçüncü şahısların maruz kalacakları kazalara karşı yapılmaktadır (TTK. m. 1509)¹³. Böylece nihayetinde sigortalının uğrayacağı kaza sonucu ölüm, geçici veya sürekli engellilik ya da işgöremezlik hâlleri için sigorta teminatı sağlanmaktadır. Ölüm, ani olarak veya kaza tarihinden itibaren en çok bir yıl içinde gerçekleşmiş olduğu takdirde sigorta bedeli sigorta ettirene/sigortalıya yahut onun tarafından belirlenmiş kişiye (lehdara); geçici veya sürekli malüliyet (engellilik) veya işgöremezlik hâllerinde ise sigorta ettirene/sigortalıya (riziko şahsı) ödenmektedir (TTK. m. 1507/1)¹⁴. Geçici olarak çalışma gücünden yoksun kalan sigortalıya, poliçede yazılı süre ile sınırlı olmak üzere, yoksunluğun devam ettiği süre için günlük hesabıyla tazminat ödemesi yapılmaktadır (TTK. m. 1507/2). Ayrıca, kaza sigortasında sigortacı, aksi sözleşme ile kararlaştırılmamışsa, poliçede yazılı bedelden başka, sigortalının yaptığı tedavi giderlerini de ödemekle yükümlü kılınmış bulunmaktadır (TTK. m. 1508/1).

§ II. Kaza Sigortasının Tanımı ve Unsurları

A. Tanımı

Kaza sigortası TTK. m. 1507/1, c.1’de şu şekilde tanımlanmıştır:

“Kaza sigortası, belli bir prim karşılığında, sigortalının uğrayacağı kaza sonucu ölüm, geçici veya sürekli engellilik ya da işgöremezlik hâlleri için sigorta teminatı sağlar”.

¹¹ KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 40; KARA, Etem, **Sigortalanabilir Menfaat İlkesi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 136-137.

¹² AKMUT, Özdemir, **Hayat Sigortası - Teori ve Türkiye'deki Uygulama**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1980, s. 17; KARA, s. 137.

¹³ Kaza sigortasının himayesi sadece sigorta ettirenle sınırlı değildir. Tehlikeye maruz üçüncü kişinin korunması için de kaza sigortası yapılabilir (WANDT, Manfred, **Versicherungrecht**, 6. Auflage, Vahlen, München, 2016, Rn. 357).

¹⁴ ÜNAN, Samim, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap, Cilt III: Can Sigortaları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 325; KARA, s. 138.

Bu yasal tanımdan yola çıkarak kaza sigortasını; “*belli bir prim karşılığında, sigorta ettirenin/sigortalının uğrayacağı kaza sonucu ölüm, geçici veya sürekli engellilik ya da işgöremezlik hâlleri için sigorta teminatı sağlayana bir can sigortası türü*” şeklinde tanımlamamız mümkündür.

Kaza sigortasında kazayla yaralanmada tedavi ile ilgili bütün giderlerin ödenmesi, çalışma yeteneğinin kaybı halinde ise bir defada toplu bir meblağın sermaye olarak ödenmesi veya gelir olarak devamlı aylık bağlanması, ölüm halinde ise geride kalanların geçimlerini sağlamak amacıyla toplu bir meblağın sermaye olarak ödenmesi gündeme gelmektedir¹⁵.

B. Unsurları

1. Riziko Unsuru

a. Genel Olarak

Bildiğimiz üzere tüm sigorta türlerinin teminat altına almayı amaçladığı rizikolar vardır. Yasal düzenlemenin yaptığı tanımdan anlaşıldığına göre kaza sigortasında riziko, kaza sonucunda ölüm, geçici veya sürekli malüliyet (engellilik) ya da işgöremezlik hallerinin ortaya çıkması olarak belirir.

Bu tanım bize kaza kavramı üzerine eğilmemizi salık vermektedir. Yani “*kaza nedir*” sorusunun cevabını aramamız gerekir.

b. Kaza Kavramı

Yukarıda TTK. m. 1507/1, c.1 ile yapılan tanımda da görüldüğü gibi kanun koyucu kaza sigortasının tanımını yapmış ve fakat kazanın tanımını vermemiştir. Oysa DVVG. § 178/2 düzenlemesi kazayı; “*sigortalananın bedeni üzerinde ani olarak dışarıdan etki doğuran bir olay yüzünden, kendi iradesinin sonucu olmaksızın, can zararına maruz kalması*” şeklinde tanımlamaktadır¹⁶.

Türk Ticaret Kanunu “*kaza*” teriminin tanımını yapmadığına göre kazanın ne olduğu hususunun uygulamaya bırakılmış olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Buna göre taraflar, sigorta sözleşmesinde kazanın ne anlama geldiğini serbestçe belirleyebilir. Nitekim ferdî (bireysel) kaza sigortası genel şartlarında “*kaza*” teriminin tanımlanmış olduğunu görmekteyiz. Sözü geçen genel şartların 2. maddesine göre; “*Bu poliçedeki kaza tabirinden maksat, ani ve harici bir olayın etkisiyle sigorta ettirenin iradesi dışında ölmesi veya cismani bir arızaya maruz kalmasıdır*” denilerek kazanın tanımı yapılmaktadır.

Kazanın bu tanımına göre bir olayı kaza olarak nitelendirebilmemiz için aşağıdaki unsurların bulunması gerekir:

¹⁵ PEKİNER, Kâmuran, **Sigorta İşletmeciliği, Prensipleri – Hesap Bünyesi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1981, s.87; KARA, s. 137.

¹⁶ ÜNAN, s. 332.

Öncelikle ani bir olay meydana gelmelidir. Olayın ani meydana gelmesinden amaç bedenî hasarın kısa bir süre devam eden bir darbenin sonucu olmasıdır. Kazanın bu niteliği onu hastalıktan ayırır¹⁷. Bununla beraber bedenî hasarın birden meydana gelmesi şart değildir; bedenî hasar kendisini zaman içinde yavaş yavaş gösterebilir¹⁸. Alman Hukuku kapsamında BGH.'nin içtihatlarıyla uyumlu olarak, sigorta himayesini doğuran hadisenin sigorta ettiren için beklenmedik, şaşırtıcı ve bu yüzden de kaçınılamayacak şekilde ortaya çıkmış olması gerekir. Yani zamansal unsur öncelikli ya da belirleyici anlamda değildir¹⁹.

Olay dışarıdan ve şiddetli bir biçimde meydana gelmelidir. Kazanın bu niteliği yine kazayı normal hastalıktan ayırmaktadır²⁰. Dışarıdan gelen bu etki iç organlarda veya dış organlarda tahribata yol açmış olabilir. Keza olay, kazazedenin iradesi dışında gerçekleşmiş olmalıdır²¹. Sigorta ettirenin zararı bilinçli meydana getirmiş olması ya da zararın meydana gelebileceğini bilebilecek ve bundan kaçınabilecek iken bundan kaçınmaması halinde zarar iradi olarak doğmuş sayılır. Bu iki durumun dışında kalan hallerde zarar irade dışı doğmuştur²². Sigorta ettirenin sürece hükmetmediği ve riskleri ya da tehlikeleri yanlış hesapladığı durumlarda da zarar irade dışı doğmuştur²³. Ruhsal rahatsızlığı olan sigorta ettirenin kendisine verdiği zarar irade dışı olarak değerlendirilir²⁴. Zararın dolaylı kasıtlı ortaya çıktığı durumlarda zararın irade dışı olduğundan bahsedilemez²⁵.

Bir kimsenin kendi iradesiyle yani kasten vücudunda meydana getirdiği tahribat kaza sayılamaz. Bu doğrultuda intihar veya intihar girişimi, aşırı sarhoşluk, uyuşturucu madde kullanma, ilaç ve zararlı madde alma halleri kaza olarak nitelendirilemez²⁶. Kazaların büyük çoğunluğu ihmâl veya dikkatsizlik, özensizlik sebebiyle ihmâl sonucunda meydana gelir. Bu gibi ihmâllerin yol açmış oldukları olaylar da kaza olarak nitelendirilir²⁷. Bununla birlikte kişinin kendisini tehlikeye sokması sonucunda meydana gelen kazalar ise kaza sigortasındaki kaza kapsamı dışında kabul edilmektedir. Örneğin grevlere, lokavt ilan edilmiş işçi hareketlerine, halk hareketlerine, kavgalara katılmak;

¹⁷ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 261; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 40.

¹⁸ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 262; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 40.

¹⁹ LANGHEID, T. / WANDT, M. / DOERNER, H., *Münchener Kommentar zum VVG*, 2. Aufl., 2017, VVG. § 178 Rn. 49.

²⁰ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 262; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 41.

²¹ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 262; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 41; LANGHEID / WANDT / DOERNER, VVG. § 178 Rn. 89.

²² LANGHEID / WANDT / DOERNER, VVG § 178 Rn. 89.

²³ BGH. VersR. 1985, 177.

²⁴ PROELLS / MARTIN / KNAPPMANN, *Versicherungsvertragsgesetz: VVG.*, 30. Auflage, 2018, § 178 Rn. 21b.

²⁵ MARLOW, Sven Marc Anschlag in VEITH / GRAEFE / GEBERT, *Der Versicherungsprozess*, 4. Auflage, 2020, § 12, Rn. 45.

²⁶ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 262; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 41.

²⁷ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 262; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 41.

cürüm ve cinayet işlemek veya bunlara teşebbüs etmek; uyuşturucu, alkol kullanmak²⁸ gibi davranışlar sonucunda kaza meydana gelirse, sigortacı teminat sağlamayacaktır. Bununla birlikte kişinin kendisini tehlikeye soktuğu bazı hallerde ilave prim ödeyerek sigorta teminatı sağlanabilir. Örneğin dağcılık sporu yapmaktan, kar veya buz üzerinde kaymaktan ileri gelen kazaların sigorta ile güvence altına alınabilmesi için taraflar arasında ayrı bir anlaşma yapılması gerekir²⁹.

Kazanın irade dışı olup olmadığına dair ispat yükü konusunda DVVG. sigorta ettiren lehine karine getirmiştir. Kazanın irade dışı olduğu karine olarak kabul edilir; aksini ileri süren sigorta ettiren bunun iradi olduğunu ispatla yükümlüdür (§ 178/2). § 191 hükmü gereği, bunun sigorta ettiren aleyhine değiştirilmesi mümkün değildir.

Sonuç olarak bir kişinin iradesi dışında ve beklenmedik bir şekilde gelişen tüm olaylar sigorta teminatı kapsamına girer. Bu çerçevede öğretide aşağıdaki hallerin kaza kapsamında sayılacağı ifade edilmektedir:

- Birdenbire ve beklenmedik şekilde ortaya çıkan gazların teneffüs edilmesi,
- Yanıklar,
- Ani bir hareket sonucunda adale ve sinirlerin incinmesi, burkulması ve kopması,
- Yılan ve haşere sokması sonucunda meydana gelen zehirlenmeler,
- Isırılma sonucunda meydana gelen kuduz hastalığından kaynaklanan ölüm ve cismani sakatlıklar³⁰.

Bir kimsenin cinayet veya terörist eylemlere kurban gitmesi de kaza sayılmaktadır³¹. Buna karşılık aşağıdaki haller kaza sigortası kapsamında kaza olarak nitelendirilemez:

²⁸ Hemen belirtelim ki, şayet meydana gelen riziko alkolün etkisi ile oluşmamış ise sigortalının salt alkollü olması sigortacıyı tazminat sorumluluğundan kurtarmaz.

Nitekim Yargıtay bizce de isabetli olarak şu şekilde bir karara ulaşmıştır:

“Salt alkollü araç kullanılmış olması sigorta tazminatından yoksun kalınmasının sebebi olamaz. Hasara yol açan kazanın münhasıran alkolün tesiriyle meydana geldiği ispatlanmalıdır. Bu noktada ispat külfeti sigorta şirketine aittir. Bu nedenle nörolog doktorun da bulunduğu bilirkişi kurulundan rapor alınmalıdır. Bu ilkeler Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun kararlılık kazanmış uygulamasıdır” (Y. 17. HD. T.3.7.2014, E.2014/11405, K.2014/10468, sayılı kararı).

Şu halde rizikonun alkollü, uyuşturucu alınması esansında meydana gelmiş olmasında kaza sırasında salt olarak alkol veya uyuşturucu alınmasına değil, kazanın meydana gelmesinde bu maddelerin alınmasının neden olup olmadığının araştırılması gerekir. Hâkimin hukuki bilgisini aşan bu durumlarda bilirkişiler görevlendirilerek adil sonuçlara ulaşılabilir.

²⁹ BOZER, **Sigorta Hukuku**, 1981, s. 263; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 41.

³⁰ KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 41.

• Her türlü hastalık ve sonuçları,

• Sigorta kapsamına giren bir kaza sonucunda olmadığı takdirde donma, güneş çarpması ve benzeri etkiler,

• Sigorta kapsamına giren bir kaza sonucunda olmadığı takdirde cerrahi müdahale, ameliyat, her türlü ışın tatbik ve tedavisi sonucunda meydana gelen ölüm ve sakatlıklar.

Ferdî (bireysel) kaza sigortası genel şartlarına bakıldığında kaza kavramı içerisinde yer alan bazı hallerin sigorta teminatı dışında bırakıldığı görülmektedir: Örneğin savaş, savaş niteliğindeki harekât, ihtilal, isyan, ayaklanma veya bunlardan doğan iç kargaşalar, deprem, toprak kayması ve yanardağ patlaması ve nükleer riskler kaza sigortası kapsamında tutulmamıştır. Bu gibi hallerde kazanın meydana gelmesi ihtimali aktüeryal hesaplarla kolayca saptanabilecek durumda olmadığından sigortacılar bu gibi rizikoları üstlenmekten kaçınmakta ve teminat dışı bırakmaktadırlar³².

c. Ölüm Malüliyet (Engellilik) ve Sürekli veya Geçici İş Göremezlik

Durumu

Kaza sigortasında riziko; ani, harici ve gayri iradi nitelik taşıyan kazanın gerçekleşmesi sonucunda kişinin bedeninde bir zarara yol açmış olması şeklinde belirir. Bu zarar kişinin sağlık durumunun bozulması, fiziksel fonksiyon ve hareketlerinin azalması veya tamamen bozulmasıdır. Diğer bir deyişle kişi, kaza sonucunda *ölebilir, hasta olabilir, geçici veya sürekli olarak malül (engelli)* kalabilir³³. Kaza sonucu ölüm de kaza sigortası kapsamındadır³⁴.

Kaza sigortasında sigorta tazminatı ödenmesi için, vücutta meydana gelen hasar ile kaza arasında illiyet bağı (sebeup – sonuç ilişkisi) bulunmalıdır³⁵.

İlliyet bağının mevcudiyetini tespit etmek her zaman kolay olmayabilir. Bedendeki hasarın meydana gelmesinde kazadan başka faktörler de rol oynamış olabilir. Örneğin kazazedenin daha evvelden müptela olduğu bir hastalık, kaza sonucunda ortaya çıkmış ve daha ağırlaşmış olabilir. Bu halde kaza ile sonuç arasındaki illiyet bağının mevcudiyetini belirlemek zordur³⁶. Kaza hastalığı da doğurmuş olabilir. Örneğin kazaya maruz kalan kimse, uzun bir süre yatmaktan zatürreye tutulmuştur³⁷ veya kaza sonucu götürüldüğü hastanede Covid 19

³¹ ÇEKER, s. 343; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 42.

³² BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 264; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 42.

³³ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 261.

³⁴ WANDT, Rn. 35.

³⁵ LANGHEID / WANDT / DOERNER, VVG § 178 Rn. 93; BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 262.

³⁶ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 262.

³⁷ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 262.

bulaşmıştır. Bu gibi durumlarda olay ile zararlı sonuç arasında illiyet bağının mevcudiyetini tayin güçlük gösterir; bununla birlikte bu gibi hallerde sigorta hukukunun ruhuna göre düşünmeli ve sigorta ettiren/sigortalı lehine yorum yapılarak olay ile zararlı sonuç arasında illiyet bağının bulunduğu kabul edilmelidir³⁸. Sigorta ettirenin doğrudan dışarıdan gelen etkiyle olmasa da, kaza sebebiyle ortaya çıkan fiziki ya da psikolojik açıdan uğradığı zararlar da kapsam dâhilinde görülmelidir³⁹.

2. Menfaat Unsuru

Kaza sonucu ölüme karşı yapılan sigortada, hayat sigortalarında olduğu gibi sigorta ettiren veya bir başkasının lehtar tayin edilebileceği öngörülürken, sakatlık teminatının sigortalıdan başkasına ödenmesinin sigortanın amacına uygun düşmeyeceği kabul edilmiştir. Kazaya karşı sigorta, TTK. m. 1509 hükmüne göre, sigorta ettirenin veya başkasının uğrayabileceği kazalara karşı yapılabilir.

Gerçekten bir kişi doğrudan doğruya kendisinin uğrayabileceği rizikolara karşı sigorta güvencesi almak üzere kaza sigortası yaptırabilir. Bunun yanında bir işletme sahibi kendi personelinden örneğin sürekli seyahat eden pazarlama elemanlarını kazalara karşı sigorta ettirmek amacıyla sigorta ettiren sıfatıyla sigorta sözleşmesine taraf olabilir. Aynı şekilde iş kazası riskinin çok olduğu maden ocağı işletmecileri seyahat ve turizm şirketleri, taşıma şirketleri ve inşaat şirketlerinde çalışan personel için kaza sigortası yaptırılması çok yerindedir.

Kanun koyucu hayat sigortalarına ilişkin kimi hükümlerin kaza sigortalarına doğrudan kimi hükümlerin de kıyas yolu ile uygulanmasını istemiştir. Bu doğrultuda olmak üzere TTK. m. 1510/1 hükmü şu şekildedir:

*“Hayat sigortalarında sigortalıyı düzenleyen 1490 nci maddenin ikinci ilâ dördüncü fıkraları, kaza sonucu **ölüm rizikosu** için yapılan sigortalarda da uygulanır”.*

Şu halde, başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için, o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması şarttır. Ayrıca, ölüm ihtimaline karşı yapılan sigortalarda, sigorta bedelinin alışılagelmiş cenaze giderlerini aşması hâlinde sigortalının veya varsa kanuni temsilcisinin yazılı izni aranır. Sigortalı şayet onbeş yaşından büyükse kanuni temsilcinin dışında kaza sigortası için ayrıca onun da izninin de alınması gerekir. İzin olmadan yapılan kaza sigortası sözleşmesine sonradan onay (icâzet) verilmediği takdirde sözleşme geçersizdir. Kanuni temsilcinin lehtar olarak atadığı veya kendisinin sigorta ettiren olduğu durumlarda, kanuni temsilcinin iznin verilmesinde sigortalıyı temsil yetkisi hiçbir şekilde bulunmamaktadır. Menfaat koşulunu sözleşmenin yapılmasından sonra ortadan kalkması hâlinde ise kaza sigorta sözleşmesi o andan itibaren

³⁸ BOZER, **Sigorta Hukuku**, 1981, s. 262.

³⁹ LANGHEID / WANDT / DOERNER, VVG. § 178 Rn. 49.

geçersiz hâle gelir; ancak, sigorta ettirene o zamana kadar ki iştirâ değerinin ödenmesi gerekir (karş. TTK. m. 1490/2-4).

Ölüm ihtimaline karşı yapılan kaza sigortaları dışındaki rizikolara karşı akdedilen kaza sigortalarında ise, TTK. m. 1510/2'nin düzenlemesine uygun olarak hayat sigortalarına ilişkin diğer hükümler, kaza sigortaları hakkında doğrudan doğruya değil kıyas yoluyla uygulama alanı bulur.

Öyleyse kaza sigortalarında, kişinin kendi ölümü ihtimaline karşı kaza sigortası yaptırması halinde peşinen sigortalanabilir menfaatinin varlığı kabul edilecektir. Buna karşın başkasının canı üstüne kaza sigortası yapılması halinde ise sigortalanabilir menfaatinin var olup olmadığı ayrıca aranacaktır⁴⁰.

Yukarda da işaret ettiğimiz üzere TTK. m. 1490/2 hükmü başkasının hayatı üzerine yapılan sigortada lehtarın menfaatinin varlığını aramanın yanında, ölüm ihtimaline karşı sigortalarda da sigortalının veya kanuni temsilcinin iznini aramaktadır. Her iki düzenlemeyi beraber değerlendirildiğimizde başkasının hayatı üzerine yapılan kaza sigortalarında sadece ölüm rizikosu için menfaatin aranacağı gibi bir sonuç çıkmaktadır.

Öğretide *Ünan*, TTK. m. 1490 anlamında başkasının hayatı üzerine akdedilen tüm hayat sigortalarında menfaat şartı aranmışken, kaza sigortalarında ise menfaatin sadece ölüm teminatı söz konusu olduğunda aranacağını, zira engellilik veya sürekli ya da geçici iş göremezlik rizikoları bakımından riziko kişinin aynı zamanda hak sahibi (lehtar) olduğunu, riziko kişinin kendi sakatlığı veya iş göremezlik hali için zaten menfaat sahibi olduğunu belirtmektedir⁴¹. Ayrıca sigorta ettirenin kendi hayatı üzerine akdetmiş olduğu kaza sigortasında başka bir kişiyi lehtar olarak ataması halinde, burada başkasının hayatı üzerine sigorta olmadığından menfaat koşulunun aranmayacağını, bunun mantıklı da olmadığını zira sigorta ettirenin hür iradesiyle başka birini lehtar atamasının yeterli olduğunu isabetli olarak ifade etmektedir⁴².

Şu hale göre, kaza sigortalarında başkasının uğrayabileceği kazaların riziko unsuru olarak belirlendiği durumlarda, sigorta sözleşmesinin geçerliliği için lehtarın yani kendisine sigorta bedeli ödenecek kişinin, riziko kişinin hayatının devamında *maddi veya manevi menfaatinin* bulunması şarttır.

3. Sigorta Bedeli Unsuru

a. Genel Olarak

Kaza sigortasının esas itibariyle bir meblağ sigortası niteliğini taşıdığını belirtmiştik. Bu itibarla kaza sonucu uğranılan zarar miktarı dikkate

⁴⁰ KARA, s.138.

⁴¹ ÜNAN, s. 330.

⁴² ÜNAN, s. 330.

alınmaksızın poliçede yazılı olan tutar sigorta bedeli olarak ödenir. Kaza sigortasında riziko kişinin ölmesi durumunda ödenecek olan sigorta bedeli sigorta sözleşmesi ile kararlaştırılan meblağ olarak karşımıza çıkar. Bu meblağ niteliği itibarıyla sigorta sözleşmesinin ispat aracı olan poliçede⁴³ yazılan tutardır. Buna göre kaza sigortası poliçesinde 200.000 TL öngörülmüş ise ölüm halinde sigorta şirketi hak sahiplerine bu tutarı ödemek suretiyle borcundan kurtulur. Hak sahiplerinin uğradığı zarar, miktarı fazla olsa bile sigortacıdan poliçede yazılı miktardan fazla bir ödeme yapılması talep edilemez. Diğer yandan sigortacı da meydana gelen zararın sigorta bedelinden az olduğunu iddia edemez⁴⁴ zira sigortacı kazanın meydana gelmesi halinde sigorta bedelini ödemek zorundadır. Bu itibarla kaza sigortalarında zarar sigortalarında olduğu gibi, zenginleşme yasağı, aşkın sigorta, eksik sigorta gibi kurumlar söz konusu olmaz⁴⁵.

Keza kaza sigortalarında halefiyet ilkesi de uygulanmaz⁴⁶ (TTK. m. 1472). Bu nedenle üçüncü kişinin kusuru sonucunda meydana gelen kazalardan dolayı sigorta ettiren sigortacıdan sigorta bedelini aldıktan sonra haksız fiil hükümlerine göre (TBK. m. 49 vd.) zarar veren kusurlu üçüncü kişiye de müracaat edebilir⁴⁷.

b. Ölüm, Sürekli veya Geçici İş Göremezlik Rizikolarının Gerçekleşmesinde Sigorta Bedelinin Ödenmesi

Kaza sonucunda ödenecek sigorta bedeli, ölüm ve malüliyet hallerine göre özel hükümlere bağlanmıştır. Yukarıda bir başka vesile ile de işaret etmiş olduğumuz gibi TTK. m. 1507/1, c.2'ye göre; ölüm, ani olarak veya kaza tarihinden itibaren en çok bir yıl içinde gerçekleşmiş ise sigorta bedeli sigorta ettirene yahut onun tarafından belirlenmiş kişiye; geçici ve sürekli engellilik veya işgöremezlik hâllerinde ise sigortalıya ödenecektir.

Şu hale göre kaza sonucunda ölüm gerçekleşmişse yani riziko kişisi ölmüşse ve ölüm kaza sonucunda derhal ya da kazadan en çok bir yıl içinde gerçekleşmişse sigorta bedeli, sigorta ettirene ya da onun tarafından belirlenmiş olan kişiye yani lehbara ödenecektir. Ancak ölüm, kaza gerçekleşmesinden itibaren bir yıl dolduktan sonra meydana gelirse sigortacı, bundan böyle sorumlu olmayacaktır.

⁴³ Bkz. KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 102-103.

⁴⁴ BOZER, **Sigorta Hukuku**, 1981, s. 264; Halefiyet hakkında fazlası için bkz. KAYIHAN, Şaban, "Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti", **MÜHF-HAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, II. Cilt**, Legal Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul, 2012.

⁴⁵ BOZER, **Sigorta Hukuku**, 1981, s. 264.

⁴⁶ BOZER, **Sigorta Hukuku**, 1981, s. 264.

⁴⁷ BOZER, **Sigorta Hukuku**, 1981, s. 265.

Bu takdirde ölüm ve kaza arasındaki illiyet ilişkisinin kesildiği varsayılır⁴⁸. Bu varsayım hukuki niteliği itibarıyla bir kanuni faraziyedir.

Kaza sonucunda sigortalı geçici olarak da çalışma gücünü yitirebilir. TTK. m. 1507/2 hükmüne göre de geçici olarak çalışma gücünden yoksun kalan sigortalıya, poliçede yazılı süre ile sınırlı olmak üzere, çalışma mahrumiyetinin devam ettiği süre için günlük hesabıyla tazminat verilir. İşte bu tazminata da geçici iş göremezlik tazminatı adı verilir.

Sigorta ettiren veya lehtar, sigorta bedelini talep ederken kazanın meydana geldiğini ispat eden belgeleri ve gereğinde doktor raporunu sigortacıya göstermek mecburiyetindedir. Sigorta ettiren veya hak sahipleri, meydana gelen kazanın, kaza niteliği taşıyan bir olay sonucu olduğu ve kaza ile oluşan riziko arasında illiyet bağının bulunduğu hususunda sigortacıya genel mahiyette bir kanaat vermelidir. Sigorta ettirenin veya lehtarın bu konuda tam bir delil ikame etmeleri koşulu aranmaz. Durumun böyle olmadığını yani keyfiyetin aksini ispat yükü sigortacının üzerindedir⁴⁹.

c. Tedavi Giderleri

Kaza sigortaları bazı hallerde tedavi giderlerini de kapsar. Nitekim TTK. m. 1508 hükmü, sigortacının, sigorta sözleşmesi ile aksi kararlaştırılmadığı takdirde, poliçede yazılı bedelden başka, sigortalının yaptığı tedavi giderlerini de ödemekle yükümlü tutmuştur.

Hiç kuşkusuz kaza sigortası özü itibarıyla meblağ sigortasıdır; bununla birlikte, tedavi giderleri teminatı esas olarak zarar sigortasının konusudur. Görüldüğü gibi kaza sigortası, kural olarak meblağ sigortası niteliğinde iken, bazen zarar sigortası, bazen de hem meblağ hem de zarar sigortası niteliğini haiz olabilir⁵⁰. Zira burada riziko kişinin yapmış olduğu tedavi giderleri nedeniyle mal varlığında meydana gelen azalma giderilir ve sonuç olarak sigortacı tedavi durumunda tedavi giderleri kadar tazminat ödemek durumunda olur. Tedavi giderleri için yapılacak sigorta tazminatı ödemesi, poliçede gösterilen tedavi giderlerine yönelik gösterilen sigorta bedelini aşamaz. Bu nedenle de TTK. m. 1510/3. fıkrasında gerçek zararın telafi edileceği durumlarda zarar sigortasına ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla buraya da uygulanacağı düzenlenmiştir. Şu hâlde kaza sigortası poliçesinde sigortacı tarafından gerçek zararın karşılanması öngörülmüş ise, zarar sigortalarına ilişkin hükümler, kıyas yoluyla kaza sigortası hakkında da uygulanır⁵¹.

Öyleyse kaza sigortalarında, hastane, doktor, ilaç masrafları gibi gerçek giderlerin sigortacıdan zarar sigortası kapsamında istenmesi mümkündür. Ayrıca sigortacının halefiyet hakkı gerçek zarar kapsamındaki tedavi giderleri için

⁴⁸ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 266.

⁴⁹ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 267.

⁵⁰ KARA, s. 142; ÜNAN, s. 321.

⁵¹ KARA, s. 142; ÜNAN, s. 321.

mümkündür. Yani sigortacı, ödediği tedavi giderleri için şayet varsa kusurlu üçüncü kişiye halefiyet yoluyla başvurabilir⁵².

ç. Kaza Sigortalarında Zarar Sigortası Hükümlerinin Kıyasen Uygulanması İhtimali

Şayet kaza sigorta sözleşmelerinde sigortacı tarafından gerçek zararın karşılanması öngörülmüş ise, TTK. m. 1510/3 marifetiyle bu ihtimalde zarar sigortalarına ilişkin hükümler, kıyas yoluyla kaza sigortası hakkında da uyguna alanı bulur.

4. Prim Unsuru

a. Genel Olarak

Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden doğan asli edim borcu, sigortacının sigorta himayesini taşıma borcunun karşılığı olan prim ödeme borcudur. Prim, sigorta edilen rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının ödeyeceği tazminat veya bedelin esasını oluşturan bir miktar paradır⁵³. Prim ödeme borcunun yasal dayanağı TTK. m. 1430 hükmüdür. Sözü geçen düzenlemenin ilk fıkrasına göre, “*sigorta ettiren, sözleşmeyle kararlaştırılan primi ödemekle yükümlüdür*”.

Prim borcunun konusu her zaman bir miktar paradır ve dolayısıyla mal karşılığı sigorta sözleşmesi yapılması mümkün değildir⁵⁴. Prim, peşin olarak ödenebileceği gibi taksitler halinde de ödenebilir⁵⁵.

Primin ödenme zamanı sözleşme serbestisi kapsamında taraflarca serbestçe belirlenebilir. TBK. m. 90 hükmü uyarınca ifa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur. Alman hukukunda prim ödeme borcunun muacceliyeti DVVG. § 33 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, sigorta ettiren ilk primi, cari prim kararlaştırılmışsa ilk primi sigorta belgesinin (poliçe) ulaşmasından sonra ondört gün içinde gecikmeksizin ödemek zorundadır (Abs. 1). Şayet prim son defa sigortacı tarafından çekilmişse, sigorta ettiren sadece sigortacı tarafından yazılı şekilde istenmiş olması durumunda primi aktarmakla yükümlüdür (Abs. 2).

Primin ödeme yerinin neresi olacağına ilişkin TTK. m. 1432 genel bir kural öngörmektedir. Buna göre, “*sigorta primi, sigorta ettirenin sözleşmede gösterilen adresinde ödenir*”. Görüldüğü gibi burada TBK. m. 89’da yer alan genel prensibin, yani götürülecek borç olarak nitelendirilen para borcunun, alacaklının ikametgâhında (yerleşim yerinde) ödenmesi kuralının aksine,

⁵² BOZER, **Sigorta Hukuku**, 1981, s. 265; Bkz. KAYIHAN, **Halefiyet**, s. 1599 vd.

⁵³ KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 192.

⁵⁴ KAYIHAN, **Prim Ödeme Borcu**, s. 162, diğer ödeme şekilleri bakımından bkz. s. 170 vd.

⁵⁵ Primin çeşitleri hakkında bkz. KAYIHAN, **Prim Ödeme Borcu**, s.99 vd.

borcun sigorta ettirenin ikametgâhında ödeneceği düzenlenmiştir. Burada amaç sigorta ettirene kolaylık sağlamaktır⁵⁶. Bu nedenle sigortacı yasal olarak, primi gidip sigorta ettirenden (sigorta ettirenin yerleşim yerinde) tahsil etmek zorundadır⁵⁷.

Şüphesiz bu kuralın aksi taraflarca kararlaştırılabilir. Örneğin, primin sigortacının veya acentesinin yerleşim yerinde ödenmesi hususunda taraflar anlaşmış olabilirler⁵⁸. Şu kadar ki, bu maddede anılan düzenlemeye rağmen prim, sigorta ettirenin yerleşim yerinde tahsil edilmekte ise, söz konusu sözleşme şartı yine uygulanmayacaktır. Nitekim TTK.'nın 1432. maddesinin devamında, “sözleşmede başka bir ödeme yeri gösterilmiş olmasına rağmen, sigorta primi fiilen sigorta ettirenin gösterdiği adreste ödenegelmekte ise, bu ödeme yerine ilişkin söz konusu şart yok sayılır” hükmüne yer verilmiştir. Öte yandan sigorta ettiren prim ödeme borcunda temerrüde düşmüş ise, ana kuralın aksine primi kendi yerleşim yerinde değil sigortacının yerleşim yerinde ödemelidir⁵⁹.

b. İlk Primin Ödenmesi ve Ödenmemesine Bağlanan Hukuki Yapıtırım

Türk Ticaret Kanunu m. 1421/1 hükmünün sigorta sözleşmelerine ilişkin genel düzenlemesine göre, *aksine sözleşme yoksa sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidin ödenmesi ile başlar.* eTTK.'da da benimsenen ve sigortacılık uygulamasında çok eskilere dayanan bu ilkenin temelinde, sigortacının tehlike taşımasının hiç olmazsa karşı edimine kısmen kavuşmasından sonra başlaması gerektiği düşüncesinin yattığı ifade edilmektedir⁶⁰.

Bu düzenleme gereğince, sigorta primi ödenmedikçe kural olarak sigortacının riziko taşıma borcu başlamayacaktır. Bu nedenle sigorta sözleşmesinin geçerli bir şekilde kurulmasından sonra (sigorta süresinin şekli başlangıcı) henüz prim ödenmeden yani sigortanın maddi süresi işlemeye başlamadan riziko gerçekleşirse meydana gelen zarardan sigortacı sorumlu tutulamaz. Öte yandan TTK.'nın bu maddesi tam emredici nitelikte değildir. Bu nedenle taraflar sigorta ettirenin lehine olarak sözleşmede prim borcu ödenmeden önce sigortacının sorumluluğunun başlayacağını kararlaştırabilirler⁶¹. Bununla birlikte sigorta ettiren prim ödemesine rağmen sigortacının sorumluluğunun başlamayacağı kararlaştırılmaz. Aksi durumda TBK. m. 27/2 hükmünün uygulanması gündeme gelir. Bütün bu ifade ettiklerimiz kaza sigortaları bakımından da geçerlidir.

⁵⁶ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 128.

⁵⁷ KAYIHAN, *Prim Ödeme Borcu*, s. 160.

⁵⁸ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 128.

⁵⁹ KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 198.

⁶⁰ KENDER, s. 244-245; ARSEVEN, Haydar, *Sigorta Hukuku, Ana Prensipler, Genel Hükümler*, Yenilenmiş 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1991, s. 124; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 200.

⁶¹ ÇEKER, s. 108; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 200.

c. İzleyen Primlerin Ödenmemesi ve Ödenmemesine Bağlı Hukuki

Yaptırım

aa. Genel Düzenleme

Primin taksitle ödenmesi kararlaştırılmış ve ilk taksit ödenip sigortanın maddi süresi işlemeye başlamasına rağmen izleyen prim taksitlerinin ödenmesinde temerrüt ortaya çıkmışsa sigortacının sorumluluğunun bu aşamada bundan etkilenmeyeceğini ifade edelim⁶². Ancak sigortacı sonraki primlerin ödenmemesi ihtimaline karşı tamamen korunmasız bırakılmamış, kendisine bu ihtimalde genel bir fesih hakkı tanınmıştır. TTK. m. 1434/3. hükmüne göre, “*İzleyen primlerden herhangi biri zamanında ödenmez ise, sigortacı sigorta ettirene, noter aracılığı veya iadeli taahhütlü mektupla on günlük süre vererek borcunu yerine getirmesini, aksi halde, süre sonunda, sözleşmenin feshedilmiş sayılacağını ihtar eder. Bu sürenin bitiminde borç ödenmemiş ise sigorta sözleşmesi feshedilmiş olur*”.

Böylece sigortacı kaza sigortalarında da sonraki primlerin yani prim taksitlerinin ödenmemesi durumunda bir fesih ihbarı göndererek sigorta sözleşmesini sona erdirebilir. Fesih ihbarı gönderen sigortacı, sigorta ettirene **on günlük** bir süre vermelidir. Bu süre fesih ihbarının sigorta ettirene ulaştığı andan itibaren başlar⁶³. Eğer bu süre içinde prim ödenmezse fesih beyanı hüküm ve sonuçlarını doğurur ve sözleşme *ex nunc* yani ileriye etkili olarak sona erer. Bu nedenle sigortacı, fesih tarihine kadar ödenmemiş olan primler için icra yoluyla takibe girişebilir⁶⁴.

Yenilik doğuran bir hak olan fesih beyanı varması gerekli bir irade beyanı olup kural olarak karşı tarafa ulaşınca hüküm ve sonuçlarını doğurur. Fakat sigorta sözleşmesinin TTK. m. 1434/3 hükmüne dayanılarak feshedilmesi halinde fesih, bu yöndeki beyanın karşı tarafa varması ile değil, beyanda yer alan sürenin dolması üzerine hüküm ve sonuçlarını doğurur. Anılan hüküm yarı emredici niteliktedir. Diğer bir deyişle sigorta ettiren aleyhine değiştirilemez ancak sigorta ettiren lehine aksi kararlaştırılabilir. Bu nedenle sigortacı, prim borcunun ödenmesi için on gün yerine daha uzun bir süre verebilir ve fakat daha az süre veremez.

Türk Ticaret Kanunu m. 1434/3, c. son düzenlemesinde “*sigortacının, sigorta ettirenin temerrüdü nedeniyle Türk Borçlar Kanunu’ndan doğan diğer hakları saklıdır*” hükmüne yer verilmiştir. Borçlunun temerrüdünün sonuçları TBK. m. 125 hükmünde düzenlenmiş ve alacaklıya bazı seçimlik haklar verilmiştir ve bunların da uygulanması gündeme gelebilir. Bu itibarla sigortacı, prim borcunun ödenmemesi halinde sadece sözleşmenin feshini isteme hakkına

⁶² KENDER, s. 246; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 200.

⁶³ KENDER, s. 24; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 202.

⁶⁴ BOZER, *Sigorta Hukuku*, 1981, s. 128; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 202.

sahip değildir. Sigortacı, özellikle büyük hacimli sigorta sözleşmelerinde primin tahsili davasını açarak sigorta sözleşmesini ayakta tutmayı tercih edebilir⁶⁵. Ancak sigortacı, sözleşmeyi feshetmek istiyorsa mutlaka *on günlük* bir ihbar süresi vermelidir. TTK. m. 1434/4 hükmüne göre ise, *bir sigorta dönemi içinde sigorta ettirene iki defa ihtar gönderilmişse sigortacı, sigorta döneminin sonunda hüküm doğurmak üzere sözleşmeyi feshedebilir*. Bu maddenin bir önceki fıkrasında fesih ihtarından söz edildiğine göre bu fıkradaki ihtarın da fesih ihtarı olarak anlaşılması gereklidir.

O halde bu fıkra uyarınca sözleşme süresi sonunda sözleşmenin feshedilebilmesi ancak şu şekilde gerçekleşebilir:

Sigorta süresi içinde prim borcu ödenmediği için sigortacı fesih ihtarı göndermiş ancak bu ihtarla verilen süre içinde sigorta ettiren prim borcunu ödemiştir. Daha sonraki bir prim borcu yine yerine getirilmemiş ve sigortacı yine bir fesih ihtarında bulunmuş ve borcun ödenmesi için en az on günlük süre vermiştir. Sigorta ettiren yine bu süre içinde borcunu ödemiştir. Aslında bu maddede öngörülen fesih hakkı prim borcunun hiç ödenmemesinden değil, gecikerek ödenmesinden kaynaklanmaktadır. Elbette sigortacı para borcu niteliğindeki prim borcunun ödenmesinde temerrüde düşen sigorta ettirenden temerrüt faizi talep edebilecektir. Bu noktada hemen ifade edelim ki, primin taksitlerinin ödenmesinde sigorta ettirenin temerrüde düşmesi için ihtar şart değildir. Zira uygulamada prim taksitlerinin ödenmesi için ödeme tarihleri belirlenmektedir. Bu itibarla bu tarihlerde taksitlerini ödemeyen sigorta ettiren prim borcunun ödenmesi bakımından temerrüde düşmüş olur ve faiz gibi bunun sonuçları ile karşılaşabilir. Çünkü bu durumlarda TBK. m. 117/2 anlamında süreli borç söz konusudur (belirli vade). Muaccel bir borcun borçlusu kural olarak alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer (TBK. m. 117/1). Ancak borcun ödeneceği gün birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanılarak taraflardan birinin yapacağı usulüne uygun bildirimle belirlenmişse, bu günün geçmesiyle borçlu kendiliğinden temerrüde düşer (TBK. m. 117/2). Sigorta Prim taksitlerinin hangi tarihlerde ödeneceği taraflarca bilindiğinden belirli vade söz konusudur ve prim taksiti ödenmediğinde ayrıca bir ihtarla gerek olmaksızın sigorta ettiren prim borcunu ödemediğinde temerrüde düşmüş olur⁶⁶. TTK. m. 1434/3'ün düzenlemesi sigorta sözleşmesinin sigorta ettirenin izleyen primlerin ödenmesinde temerrüde düşmesinden ötürü sigorta sözleşmesinin feshine yöneliktir. Sigortacı ödemelerini devamlı olarak geciktiren biri ile sigorta sözleşmesi devam ettirmek zorunda değildir. Ancak sözleşme süresi sonunda sözleşme zaten

⁶⁵ KENDER, s. 248; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 202; ULAŞ, Işıl, **Uygulamalı Can Sigortası Hukuku, Hayat ve Kişisel Kaza Sigortaları**, 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s. 86.

⁶⁶ Belirli vade konusunda genel bilgi için bkz. GÜNERGÖK, Özcan / KAYIHAN, Şaban, **Borçlar Hukuku Dersleri**, Umuttepe Yayınları, İstanbul, 2020, s. 226 vd.

kendiliğinden sona erecektir. Bu durumda böyle bir fesih hakkının pratik bir uygulaması olamayacaktır⁶⁷.

Nihayet belirtelim ki, buradaki açıklamalarımız bir yıl veya daha az süreli kaza sigorta sözleşmesi için geçerlidir. Şayet kaza sigorta sözleşmesi bir yıldan uzun vadeli olursa hemen aşağıdaki ihtimal uygulama alanı bulacaktır.

bb. Prim Ödemeden Muaf Sigorta Hükümlerinin Uygulanması İhtimali

Kaza sigortası primleri en az bir yıl süreyle akdedilmiş ve bu bir yıl içinde izleyen primleri ödenmiş ise izleyen primlerde temerrüt durumunda sigortacı yukardaki açıkladığımız gibi TTK. m.1434/3'e göre sigorta sözleşmesini feshedemez. Çünkü bir yıl veya daha uzun vadeli kaza sigortalarının akdedilmesi ihtimalinde bir yıllık primler ödendikten sonra izleyen primlerde temerrüt halinde hayat sigortaları için öngörülen ve TTK. m. 1502 ile hükme bağlanan *prim ödemededen muaf sigorta düzenlemesi* TTK. m. 1510/2 marifetiyle kıyasen uygulama alanı bulur.

Şu halde primin taksitle ödenmesinin kararlaştırıldığı ve ilk primin ödenmediği hallerde kaza sigortaları ile diğer sigortalar arasında bir farklılık yoktur. Farklılık sigorta sözleşmeleri bir yıl ve daha fazla sürmüş kaza sigortaları bakımından söz konusu olur.

Nitekim TTK. m. 1502 şu düzenlemeyi sevk etmiştir:

“En az bir yıldan beri yürürlükte bulunan ve bir yıllık primi ödenmiş olan sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettiren daha sonra prim ödeme borcunu yerine getirmese, sigortacı bu sebeple sözleşmeyi feshedemez ve prim isteyemez. Bu hâlde sigorta, prim ödenmesinden muaf sigortaya dönüşür. Prim ödenmesinden muaf sigortada, sigorta bedeli ödenen primle sözleşme uyarınca ödenmesi gereken prim arasındaki orana göre ödenir”.

Görüldüğü üzere kaza sigortalarına kıyasen uygulanması gereken hayat sigortalarında söz konusu hüküm uyarınca sonraki primler yönünden, birinci yılın primlerine ilişkin temerrüt ve birinci yıldan sonraki primlere ilişkin temerrütün hukuki sonuçları farklılık arz eder. Eğer birinci yıl içerisinde ilk prim ödendikten sonra diğer primlere ilişkin bir temerrüt durumu ortaya çıkarsa sigortacı sözleşmeyi TTK. m. 1434/3 kapsamında feshedebilecektir. Ancak ilk yıl sona ermiş ve ilk yıla ilişkin tüm primler ödenmişse ilk yıldan sonraki primlere ilişkin temerrüt nedeniyle sigortacı sözleşmeyi artık feshedemeyecektir. Bu takdirde TTK. m. 1502 uyarınca sözleşme devam eder ve o zamana kadar ödenmiş primler primin tümü olarak kabul edilir⁶⁸. Ancak sigortacının riziko gerçekleştiği takdirde ödeyeceği *sigorta bedeli ödenen primle sözleşme uyarınca ödenmesi gereken prim arasındaki orana göre ödenir* yani sigorta bedelinden

⁶⁷ KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 203; ULAŞ, s. 83.

⁶⁸ KENDER, s. 251; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 203.

buna göre bir indirim yapılır⁶⁹. İşte buna TTK. “*prim ödenmesinden muaf sigorta*” adını vermiştir⁷⁰.

§ III. Kaza Sigortasının Türleri

A. Sigorta Ettiren / Sigortalı Sayısı Bakımından

1. Ferdî (Bireysel) Kaza Sigortası

Ferdî kaza sigortaları riziko kişisi olarak sadece bir kişiyi kapsayabilir. Bu durumda ferdî kaza sigorta sözleşmesinden bahsedilir.

Sigortacılık uygulamamızda ferdî kaza sigortası olarak tanınan genel kaza sigortaları geniş ölçüde uygulama alanı bulmaktadır. Meslek kazaları, seyahat kazaları gibi ferdin günlük olağan yaşamında karşılaşılabileceği kazalar bu sigorta teminatı altına alınmaktadır⁷¹. Belirli bir iş yapılırken belirli kazalar için özel ferdî kaza sigortası akdedilebileceği gibi, her türlü kazaya karşı genel ferdî kaza sigortası da yaptırılabilir⁷².

2. Grup Kaza Sigortası

Meblağ sigortalarında riziko kişisi ferdî kaza sigortasındaki gibi belirli bir kişi olabileceği gibi bir grup da olabilir. Münferiden kaza sigortası yaptırmak yerine tek bir sözleşme ile kollektif olarak birçok kimsenin kazaya karşı sigortalanması halinde grup kaza sigortasından bahsedilir. Grup kaza sigortaları akdedildiğinde grup hayat sigortalarını düzenleyen TTK. m. 1496 hükmü, yine TTK. m. 1510/2 marifetiyle kıyasen uygulanır.

Kollektif kaza deyimi ile tanınan grup kaza sigortası bir grubu oluşturan kişileri toplu halde kazaya karşı sigorta teminatı altına almakta ve grubun her bir üyesi grup kaza sigortasının teminat altına aldığı bütün rizikolara karşı sigortalı olmaktadır⁷³.

Grup kaza sigortalarında en az on kişiden oluşan riziko kişileri grubu oluşturur. Sigorta ettiren tarafından, belirli kıstaslara göre kimlerden oluştuğunun belirlenebilmesi imkânı bulunan bu gruba dâhil kişiler lehine, tek bir sözleşme ile sigorta akdi yapılabilir. Sözleşmenin devamı sırasında gruba dâhil herkes sigortadan, grup sigortası sözleşmesi sonuna kadar yararlanır. Sözleşmenin yapılmasından sonra grubun on kişinin altına düşmesi ise sözleşmenin geçerliliğini etkilemez.

Grupta yer alan her kişiye poliçe içeriğini özetleyen bir belge verilir. Grup sigortalarında lehtar atama hakkı, aksi sözleşme ile kararlaştırılmamışsa, grupta

⁶⁹ KENDER, s. 251; KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 203.

⁷⁰ KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 203-204.

⁷¹ KARA, s. 139; PEKİNER, s. 88; Ferdî Kaza Sigortası Genel Şartları için bkz. (Çevrimiçi) <https://www.tsb.org.tr/ferdi-kaza-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=482>, E.T. 24.05.2020.

⁷² KARA, s.139; ULAŞ, s. 174.

⁷³ KARA, s.140; PEKİNER, s. 88

yer alan kişiye aittir. Sözleşme süresi içinde gruptan ayrılma hâlinde grup sigortası ile sağlanan teminat, aksi kararlaştırılmamışsa, sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar tarafından bireysel olarak devam ettirilebilir. Sigortalı veya lehtarın sözleşmeye bireysel olarak devam etmesi ancak sigorta ettiren sıfatıyla olur. Bu kişiler geçmiş günlere ait kendilerine düşen prim borçlarından, önceki sigorta ettirenle birlikte sorumludur (bkz. TTK. m.1496).

B. Sigorta Bedelinin Ödenme Şekli Bakımından

1. Genel Olarak

Yukarıda kaza sigortası sözleşmelerinin asli unsurlarına ilişkin açıklamalarda sigorta bedeline ilişkin bilgi verirken detaylı ifade ettiğimiz üzere kaza sigortası teminatları, kaza sonucu ölüm teminatı, engellilik (sakatlık) teminatı, geçici veya sürekli işgöremezlik teminatı ve tedavi giderleri gibi teminatlardan oluşmaktadır. Gereksiz tekrardan kaçınmak için oraya yollama yapmakla yetiniyoruz⁷⁴.

2. Meblağ Ödemeli Kaza Sigortası

Rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte sigorta ettirene/sigortalıya veya lehdara sigorta bedelinin bir defada toplu olarak ödenmesinin kararlaştırıldığı kaza sigortaları meblağ ödemeli kaza sigortası olarak isimlendirilmektedir⁷⁵.

3. Gelir (İrat) Ödemeli Kaza Sigortası

Rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte sigorta bedelinin sigorta ettirene/sigortalıya veya lehdara bir defada toplu olarak ödenmesinin değil de gelir şeklinde ödenmesinin kararlaştırıldığı kaza sigorta sözleşmelerine de gelir ödemeli kaza sigortası denmektedir⁷⁶

C. Yapılmasının Zorunlu Olup Olmaması Bakımından

1. İsteğe Bağlı (İhtiyari) Kaza Sigortası

Kaza sigortası, kural olarak, isteğe bağlı bulunmakta ve sözleşme özgürlüğü çerçevesinde de taraflar bu sigortayı serbestçe akdedebilmektedirler⁷⁷.

2. Zorunlu Kaza Sigortası

Zorunlu kaza sigortası istisnaidir ve ancak kanun ile öngörülerek zorunlu sigortalar ihdas edilebilir. Bu doğrultuda zorunlu kaza sigortası, sigorta yaptırma konusunda yasal bir zorunluluğunun olduğu, bu zorunluluğunun ilgili kişi kadar sigorta şirketi için de geçerli olduğu bir sigortadır⁷⁸. Zorunlu sigortalar, kamu

⁷⁴ Bkz. yuk. § II, B, 3.

⁷⁵ ULAŞ, s. 175.

⁷⁶ ULAŞ, s. 175.

⁷⁷ KARA, s. 140.

⁷⁸ ULUĞ CİCİM, İknur / ALHAN, Yunus, "Alman Sorumluluk Sigortaları ile İlgili Hükümlerin Türk Ticaret Kanunu Açısından Değerlendirilmesi", **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. Aralık 2016, C. 6, S. 2, s. 89.

yararı düşüncesiyle ihdas edilen sigortalardır⁷⁹. Nitekim Sig. K. m. 13 ile öngörülen “Bakanlar Kurulu⁸⁰, kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde zorunlu sigortalar ihdas edebilir” hükmüne dayanarak Bakanlar Kurulu bazı özel sigortaları zorunlu hale getirebilmektedir. Bu yönde olmak üzere örneğin, 26/01/2015 tarihli ve 2015/7249 sayılı karar ile *maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortası* zorunlu hale getirilmiştir. Bu sigorta ile yer altı ve yer üstü kömür madenciliği, kömürden başka yer altı madenciliği faaliyetlerinde bulunulan tesislerde iş akdi ile istihdam edilen üretim ve üretim hazırlığı faaliyetinde bulunan personel, söz konusu faaliyetlerin icrası esnasında meydana gelebilecek maden kazalarının sonuçlarına karşı sigorta ettirilmektedir. Maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortasında kaza terimi, yer altı ve yer üstü kömür madenciliği, kömürden gayri yer altı madenciliği üretim ve üretim hazırlığı faaliyetlerinin icrası esnasında, sigorta konusu sahada işin yürütümü nedeniyle sigortalının iradesi dışında meydana gelen ve sigortalının sürekli sakatlığa maruz kalmasına veya ölmesine sebebiyet veren ani ve harici olayı ifade eder⁸¹. Yine karayolu yolcu taşımacılığı *zorunlu koltuk ferdi kaza sigortası* da zorunlu kaza sigortasına örnek teşkil etmektedir⁸².

§ IV. Kaza Sigortalarında Zamanaşımı

A. Sigorta Tazminatı Açısından

Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan alacaklara ilişkin olarak TTK. m. 1420 hükmü bütün talepler için genel bir zamanaşımı süresi öngörmüştür:

“Sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl ve 1482 nci madde hükmü saklı kalmak üzere, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler her hâlde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar”.

Bu hükme göre sorumluluk sigortası dışındaki zarar ve can sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar kural olarak iki yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Ancak hüküm bu sürenin yanında altı yıllık bir süreye daha yer vermiştir. Sözü geçen sigorta sözleşmelerinden doğan bütün taleplerin iki yılda zamanaşımına uğrayacağını öngören TTK. m. 1420 hükmü, TTK. m. 1452 hükmü dolayısıyla mutlak emredici bir karakterdedir. Buna karşılık TTK.’nın öngördüğü zamanaşımı süresi sadece sigorta sözleşmesine taraf olanları bağlar. Sigorta sözleşmesine taraf olmayan kişilerin sigortacı aleyhine

⁷⁹ ULAŞ, s. 176

⁸⁰ 2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 182 nci maddesiyle bu fıkrada yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir.

⁸¹ Bkz. Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları, (Çevrimiçi) <https://www.tsb.org.tr/images/Documents/Maden%20FKS%20G%C5%9E.pdf>, E.T. 24.05.2020.

⁸² KARA, s. 141; Bkz. Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları (Çevrimiçi) <https://www.tsb.org.tr/karayolu-yolcu-tasimaciligi-zorunlu-koltuk-ferdi-kaza-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=503>, E.T. 24.05.2020.

açacağı davalarda genel hükümler uygulama alanı bulacaktır⁸³. TTK. muacceliyetin, rizikonun gerçekleştiğini bildirmeye bağlamıştır. TTK. m. 1446/1, sigorta ettirene, rizikonun gerçekleştiğini öğrenince durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirme yükümlülüğü yüklemiştir. TTK.’nın 1427. maddesinin 2. fıkrası ise sigorta tazminatının ödenmesinin ne zaman muacceliyet kesbedeceğini şu şekilde hükme bağlamıştır:

*“Sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her halde 1446. maddeye göre yapılacak ihbardan kırkbeş gün sonra muaccel olur. **Can sigortaları için bu süre onbeş gündür.** Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise süre işlemez”.*

Şu halde kaza sigorta sözleşmelerinde rizikonun gerçekleştiği keyfiyeti sigorta ettiren/sigortalı veya duruma göre lehdar tarafından sigortacıya TTK. m. 1446/1’e göre beyan edilmelidir. Kaza sigortası niteliği itibariyle meblağ (can) sigortalarından sayıldığı için, sigortacının sigorta bedelini ödeme borcu TTK. m. 1427/2’ye göre bu bildirim aldıktan en fazla onbeş gün geçtikten sonra yasal olarak muaccel olacaktır. İşte sigorta bedelinin talebine ilişkin dava açma hakkı da bu muacceliyet tarihine göre belirlenecektir. Kaza sigortalarında hayatın olağan akışına göre kazaya uğrayan sigorta ettiren/sigortalı ihtimallere göre kazanın gerçekleştiğini öğrenmiş sayılırlar ve iki yıllık zamanaşımı süresi de sözünü ettiğimiz muacceliyet tarihinden itibaren başlar.

Bir başka taraftan riziko kişinin sigorta ettiren veya sigortalının olmadığı ve onların ihtimallere göre kazada ölmeleri durumlarda, yani sigorta sözleşmesi ile bir lehdar belirlenmiş veya mirasçılar lehdar olmuşlar ise kazanın olduğunu öğrenmemiş ve sigorta şirketine bu yönde bir beyanda da bulunmamışlarsa altı yıllık uzun zamanaşımı süresinin kazanın vuku tarihinden başladığını kabul etmek gerekir.

Keza oluşan teminat altındaki kaza şayet ceza kanunlarına göre suç oluşturuyor ve ilgili cezai düzenleme o suç için TTK.’da öngörülen zamanaşımı süresinden daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörüyor ise bu zamanaşımı süresinin kaza sigortası sözleşmeleri bakımından da uygulanması gerekir kanısındayız.

⁸³ Karş. BAĞCI, Ömer, “Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımı”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. Ocak 2016, S. 11, s. 163 vd. Nitekim Yargıtay’da aynı görüştedir:

- “TTK.’nın 1268. maddesinde düzenlenen zamanaşımı süresi, sigorta sözleşmesinde taraf olanlar için geçerlidir. Davacı ise, sigorta sözleşmesinde taraf olmayıp, yangın nedeniyle zarar gören (üçüncü) kişidir ve davalılardan Ray Sigorta AŞ’yi sorumluluk sigortası nedeniyle dava etmiştir. Davalı, sigorta şirketi âkidi olan DDY. işletmesine teb’an dava edilmiş olması itibariyle olaya asıl sözleşme ilişkisinin zamanaşımı süresinin uygulanması gerekir ki, o ardiyecilik sözleşmesinde 10 yıldır”. Y.11.HD. T.08.03.1979, E.1979/495, K.1979/1127 sayılı kararı. Bkz. KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 245.

B. Prim Alacağı Açısından

Türk Ticaret Kanunu m. 1420/1 sigorta sözleşmesinden doğacak tüm istemleri kapsayan genel nitelikteki bir zamanaşımı süresi öngördüğünden ve prim alacağının talep edilmesi de sigorta sözleşmesinden kaynaklandığından sigortacının prim alacağı da TTK. m. 1420/1 kapsamında kalmaktadır. Bu itibarla sigorta sözleşmesine ilişkin prim alacağı, bu alacağın muaccel olduğu andan itibaren başlayacak iki yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır. Öyleyse bu noktada prim alacağının ne zaman muaccel olacağının tespitini yapmak önemlidir.

Sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri düzenlenirken prim ödeme borcunun ödeme zamanı kara ve denizde eşya taşıma sigortaları hariç olmak üzere sigorta poliçesinin teslimine bağlanmıştır. Kısacası, sigortacının primlerin ödenmesini isteyebilmesi, sigorta poliçesinin, sigortacı tarafından sigorta ettirene teslim edilmesine bağlanmıştır⁸⁴. TTK. esasen poliçeyi tanzim etme ve sigorta ettirene vermeyi sigortacıya bir borç olarak yüklemiştir. Hatta geç teslim edilmesi sigortacının aleyhine bir takım hukuki sonuçlara da yol açabilecektir. Nitekim TTK. m.1424/1'e göre:

“Sigortacı, sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmidört saat, diğer hallerde on beş gün içinde yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zararlardan sorumludur”⁸⁵.

Bu düzenlemeye göre sigortacının poliçeyi verme borcunun ifası ile sigorta ettirenin prim ödeme borcu muaccel hale gelmiş olacaktır. Buna ilişkin düzenleme ise şu şekildedir:

“Sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksidin, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir. Karada ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda sigorta primi, poliçe henüz düzenlenmemiş olsa bile, sözleşmenin yapıldığı anda ödenir” (TTK. m. 1431/1). Sözü geçen düzenleme uyarınca, sigorta sözleşmesi ister sözel ister yazılı yapılsın sözleşmenin kurulmasıyla yani tarafların sözleşmenin kurucu unsurlarına ilişkin karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarını açıklamaları ile ile prim ödeme borcu doğmuştur⁸⁶. Fakat bu borç TBK. m. 90'ın genel düzenlemesi olan *“ifa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur”* kuralına göre değil, bu konudaki özel düzenleme olan TTK. m. 1431/1 hükmüne göre sigorta poliçesinin sigorta ettirene teslimi ile muaccel olacaktır⁸⁷. Kısacası, sigorta poliçesinin verilmesi tarihinde prim alacağı muaccel olacağından, iki

⁸⁴ BOZER, **Sigorta Hukuku**, 1981, s. 57.

⁸⁵ Fazlası için bkz. KAYIHAN / GÜNERGÖK, s. 165 vd.

⁸⁶ ARSEVEN, s. 122; KAYIHAN, **Prim Ödeme Borcu**, s. 149.

⁸⁷ ARSEVEN, s. 122.

yıllık zamanaşımı süresinin de bu tarihten itibaren işlemeye başlaması gerektiği sonucuna varılmalıdır⁸⁸.

SONUÇ

Kaza sigortaları, ihtiyacın karşılanması kriterine göre yapılan sigorta sözleşmeleri tasnifinde meblağ (can) sigortaları içinde yer alır. Bireyi dışarıdan gelen arizî sonuçlara karşı teminat altına almayı amaçlar. Esasen isteğe bağlı olmasına karşın özellikle ferdî kaza sigortalarının uygulaması yaygındır. Grup kaza sigortaları için de özellikle seyahat aşamaları için yaygın olduğunu ifade edebiliriz. Kural isteğe bağlılık olmakla birlikte, maden kazalarına karşı maden çalışanları ferdî kaza sigortaları ile karayolu yolcu taşımacılığına ilişkin ferdî kaza sigortaları Sig. K. m. 13 marifetiyle zorunlu kılınmıştır.

Kaza sigortaları sonucunda riziko gerçekleşirse sigorta bedeli sözleşmeye göre hak sahiplerine (sigorta ettiren/sigortalı, lehdar) ya belirli bir toplu meblağ ya da gelir (irat) ödemeli şeklinde verilir. Böylece kaza sonucu gerçekleşen ölüm, engellilik (sakatlık), geçici veya sürekli işgöremezlik rizikolarına ilişkin sigorta bedelleri buna göre ödenir. Tedavi giderleri ise nitelikleri itibarıyla zarar sigortaları sayıldıkları için bunlar hakkındaki ödemeler gerçek zarar ilkesine göre tazmin edilir. Keza kaza sigorta sözleşmelerinde şayet sigortacı tarafından gerçek zararın karşılanması öngörülmüş ise, zarar sigortalarına ilişkin hükümlerin, kıyas yoluyla kaza sigortaları hakkında da uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Kaza sigortalarında hayat sigortalarında sigortalıyı düzenleyen TTK. m. 1490/2-4, kaza sonucu ölüm rizikosu için yapılan kaza sigortalarında doğrudan uygulanır. Bu ihtimal dışındaki diğer durumlara yönelik olarak hayat sigortalarına ilişkin diğer hükümler, kaza sigortası hakkında bu kez kıyas yoluyla uygulama alanı bulur (TTK. m. 1510/1, 2).

Hiç şüphesiz sigorta sözleşmesinde sigortacının sigorta himayesini taşıma borcunun karşılığı olarak sigorta ettirenin prim ödeme borcu altında olmasıdır. TTK. m. 142/1, c.1 gereğince sigortacının riziko taşıma borcu kural olarak, sigorta ettiren tarafından primin tamamının veya ilk primin ödenmesi ile başlar. İzleyen primlerin ödenmesinde temerrüt durumunda TTK. sigortacıya sözleşmeyi nasıl feshedebileceğine ilişkin hükümler öngörmektedir (TTK. m. 1434/3). Keza izleyen primlerin temerrüdüne ilişkin bazı ihtimallerde ise TTK. m. 1510/2 marifetiyle TTK. m. 1502 ile hayat sigortalarına yönelik öngörülen prim ödemedi muaf sigorta uygulaması kaza sigortaları için de gündeme gelebilir.

Nihayet kaza sigortasına yönelik taleplerde TTK. m. 1420 hükmü çerçevesinde 2 ve 6 yıllık zamanaşımı süreleri öngörülmektedir. Kanaatimizce kaza şayet

⁸⁸ AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR Mehmet, **Sigorta Hukuku, Ders Kitabı**, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 229.

teminat kapsamındaki bir suç sebebiyle oluşmuş olur ve ceza kanunları bu suç için TTK. m. 1420 ile düzenlenen zamanaşımı sürelerinden daha uzun zamanaşımı süreleri öngörmüş olursa burada da bu uzun zamanaşımı sürelerinin uygulanması isabetli olur.

Sigorta şirketinin prim alacağı ise muacceliyet tarihinden itibaren iki yıl geçtikten sonra zamanaşımına uğrar. Sigorta şirketinin kaza sigortalarına ilişkin prim alacağının muacceliyet kazanacağı an ise, kendisinin sigorta poliçesini sigorta ettirene teslim ettiği andır (bkz. TTK. m.1421, 1431/1).

KAYNAKÇA

AKMUT, Özdemir, **Hayat Sigortası - Teori ve Türkiye'deki Uygulama**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1980.

ARSEVEN, Haydar, **Sigorta Hukuku, Ana Prensipler, Genel Hükümler**, Yenilenmiş 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1991.

AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR Mehmet, **Sigorta Hukuku, Ders Kitabı**, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

BAGCI, Ömer, “Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımı”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. Ocak 2016, S. 11.

BOZER, Ali, **Sigorta Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1981. (Sigorta Hukuku, 1981).

BOZER, Ali, **Sigorta Hukuku, Genel Hükümler - Bazı Sigorta Türleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

ÇEKER, Mustafa, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku**, 10. Baskı, Karahan Kitabevi, Adana, 2014.

GÜNERGÖK, Özcan / KAYIHAN, Şaban, **Borçlar Hukuku Dersleri**, Umuttepe Yayınları, İstanbul 2020.

GÜVEL, Enver Alper / GÜVEL, Afıtap Öndaş, **Sigortacılık**, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.

KARA, Etem, **Sigortalabilir Menfaat İlkesi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.

KAYIHAN, Şaban / GÜNERGÖK, Özcan, **Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri**, Umuttepe Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2020.

KAYIHAN, Şaban, **Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004. (Prim Ödeme Borcu).

KAYIHAN, Şaban, “Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti”, **MÜHF-HAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, II. Cilt**, Legal Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul, 2012. (Halefiyet).

KENDER, Rayegan, **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku**, Güncelleştirilmiş 14. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.

LANGHEID, T. / WANDT, M. / DOERNER, H., **Münchener Kommentar zum VVG**, 2. Aufl., 2017.

MARLOW, Sven Marc, Anschlag in VEITH / GRAEFE / GEBERT, **Der Versicherungsprozess**, 4. Auflage, 2020.

PEKİNER, Kâmuran, **Sigorta İşletmeciliği, Prensipleri – Hesap Bünyesi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1981.

PROELSS / MARTIN, **Versicherungsvertragsgesetz: VVG.**, 30. Auflage, 2018.

ULAŞ, Işıl, **Uygulamalı Can Sigortası Hukuku, Hayat ve Kişisel Kaza Sigortaları**, Turhan Kitabevi, 2. Bası, Ankara, 2002.

ULUĞ CİCİM, İlknur / ALHAN, Yunus, “Alman Sorumluluk Sigortaları ile İlgili Hükümlerin Türk Ticaret Kanunu Açısından Değerlendirilmesi”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. Aralık 2016, C. 6, S. 2.

ÜNAN, Samim, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap, Cilt III: Can Sigortaları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

WANDT, Manfred, **Versicherungrecht**, 6. Auflage, Vahlen, München, 2016.

İnternet Kaynakları

<https://www.tsb.org.tr/ferdi-kaza-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=482>, (24.05.2020).

<https://www.tsb.org.tr/images/Documents/Maden%20FKS%20G%C5%9E.pdf>, (24.05.2020).

